

จริยธรรมสื่อ Media Ethics

หลักแนวคิด ทฤษฎี และกรณีศึกษา

จริยธรรมสื่อ Media Ethics

เลขทะเบียน M 0149682

วันลงทะเบียน - 9 ส.ค. 2559

เลขเรียกหนังสือ

1๗5

๑166

1058

คณะที่ปรึกษา

ประธานสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
ประธานสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
ประธานมูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
ผู้อำนวยการบริหารสถาบันอิศรา
นายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
นายกสมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย
นายกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์

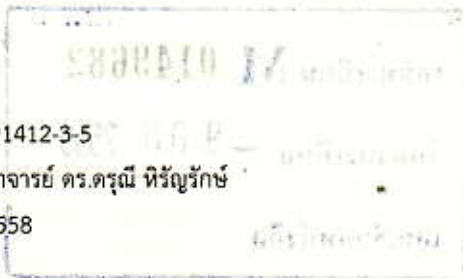
คณะผู้จัดทำ : คณะกรรมการศูนย์ศึกษาจริยธรรมสื่อมวลชน

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรุณี หิรัญรักษ์	ประธาน
ปฎิวัติ วลีชาติ	กรรมการ
ดร.สุรศักดิ์ จิรวีธรรมงคล	กรรมการ
พิมพ์ขญา ทิพยธรรมรัตน์	กรรมการ
กนกพร ประสิทธิ์ผล	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท	กรรมการ
ดร.มานะ ตริยาภิวัฒน์	กรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.บุปผา เมฆศรีทองคำ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรัชญ์ ครุจิต	กรรมการ
รองศาสตราจารย์อังธิดา ลิ้มปัทมพานี	กรรมการ
ดร.ชนัญสราร อรณพ ณ อยุธยา	กรรมการ
ชาม เชื้อสถาปนศิริ	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผา บุญสมสุข	กรรมการและเลขานุการ

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

จริยธรรมสื่อ (Media Ethics)

ISBN	: 978-616-91412-3-5
บรรณาธิการ	: รองศาสตราจารย์ ดร.ตรุณี หิรัญรักษ์
พิมพ์ครั้งแรก	: ธันวาคม 2558
จำนวน	: 1,000 เล่ม
ออกแบบรูปเล่ม	: Digital Dog Design, kuzzdesign@gmail.com
จัดทำโดย	: สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย
สนับสนุนโดย	: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส)
ที่อยู่ในการติดต่อ	: 538/1 อาคารสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ถนนสามเสน แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300 โทรศัพท์ 02-2413905
พิมพ์ที่	: บริษัท จรัสสินิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด ซ.เพชรเกษม 102/2 แขวงบางแคเหนือ เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 10160

คำนำ

หนังสือ “จริยธรรมสื่อ” เกิดจากการที่นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน/นิเทศศาสตร์ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของ “จริยธรรม” ด้านสื่อสารมวลชน ซึ่งถือเป็นหัวใจของการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ และการประกอบกิจการและอาชีพของสื่อมวลชนทุกแขนง

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมความรู้ ความเข้าใจ หลักแนวคิด และทฤษฎี ตลอดจนกรณีศึกษาด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในหลายด้าน หลายมิติ จริยธรรมสื่อมวลชนเป็นหัวข้อที่ทุกยุคทุกสมัยนำมาถกเถียงและหาทางออก และในหลายๆ ครั้งจะมีการร่วมมือของนักวิชาการและนักวิชาชีพด้านสื่อมวลชนที่พยายามผลักดันให้ “จริยธรรม” เป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญมากพอ หรือมากกว่าเรื่องของสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งถือเป็นหัวใจของสื่อมวลชนในโลกประชาธิปไตย สื่อมวลชนกับความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศเป็นสิ่งที่ทุกสังคมให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีก้าวไกลไร้พรมแดนและไร้ขอบเขต สื่อมวลชนยิ่งถูกเรียกร้องและถูกตรวจสอบด้านจริยธรรมในการประกอบอาชีพมากขึ้นและมากขึ้น

หนังสือ “จริยธรรมสื่อ” ได้รวบรวมบทเขียนของผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรม ทั้งฝ่ายวิชาการที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีผลงานด้านการเรียนการสอน งานวิจัยค้นคว้า และศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งฝ่ายวิชาชีพที่มีประสบการณ์การทำงานด้านสื่อและจริยธรรมมานาน ตลอดจนกรณีศึกษาด้านจริยธรรมของสื่อ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจด้านจริยธรรมสื่อมวลชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากจะให้ความรู้ ความเข้าใจหลักแนวคิดและทฤษฎีแล้ว หนังสือเล่มนี้ยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิชาการผู้สอนทางด้านจริยธรรมสื่อมวลชน โดยตัวอย่างของกรณีศึกษาด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนในเล่มนี้ จะเป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เพื่อประกอบความเข้าใจในหลายระดับ และสำหรับผู้ที่สนใจและต้องการศึกษาหาความรู้ด้านจริยธรรมสื่อ หนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้ ความเข้าใจ และช่วยผลักดันให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกับ “จริยธรรม” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสื่อมวลชนในสังคมไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรุณี หิรัญรักษ์
ประธานศูนย์ศึกษาจริยธรรมสื่อมวลชน
สถาบันอิศรา มูลนิธิพัฒนาสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย

สารบัญ

คำนำ

รองศาสตราจารย์ ดร.ตรุณี หิรัญรักษ์ 3

หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน

ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุภัญญา สุดบรรทัด 7

จริยธรรมกับการปฏิรูปสื่อมวลชน

มานิจ สุขสมจิตร 33

กระบวนการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อ :

แนวคิดและการประยุกต์ใช้

รองศาสตราจารย์ ดร.บุบผา เมฆศรีทองคำ 43

หลักจริยธรรมสื่อ ทางเลือกที่ไม่ง่าย

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ 73

คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพสื่อสารมวลชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุบผา บุญสมสุข 99

ปัญหาอุปสรรคของการใช้จริยธรรม

และจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน และทางสร้างสรรค์ความเป็นไปได้

รองศาสตราจารย์อังฉิคา ลิ้มปัทมปาณี 139

จริยธรรมสื่อออนไลน์

ชวรงค์ ลิ้มปัทมปาณี 167

สารบัญ (ต่อ)

ปัญหาจริยธรรมยุคสื่อใหม่ ธาม เชื้อสถาปนศิริ	177
กรณีศึกษาจริยธรรมสื่อ บรรยงค์ สุวรรณผ่อง ปวิวัติ วสิขชาติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุปผา บุญสมสุข	215
จริยธรรมของสื่อมวลชนท้องถิ่น รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นำเจริญ อาจารย์สิริกานต์ สุวรรณผู ธีรมล บัวงาม	241
จริยธรรมสื่อในสถานการณ์ความขัดแย้ง และการสร้างสันติภาพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.वलัษณ์กมล จ่างกมล	267
จริยธรรมสื่อมวลชนอาเซียน รองศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท	293

บทที่ 1

หลักจริยธรรมของสื่อมวลชน

ศาสตราจารย์กิตติคุณ สุภิญญา สุดบรรทัด*

1. พื้นฐานความคิด เสรีภาพ และจริยธรรม

1.1 ความหมาย¹

คำว่า จริยธรรม (ethics) มาจากคำในภาษากรีกว่า ethos ซึ่งหมายถึงบุคลิกภาพ หรือสิ่งที่คนตีประพฤติปฏิบัติเพื่อจะได้มีบุคลิกภาพที่ดี แต่โดยทั่วไปแล้ว จริยธรรมจะมีพื้นฐานทางด้านปรัชญาที่ว่าด้วยการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะเลือกระหว่างความดี กับความชั่ว คำว่า ศีลธรรม (Morality) มาจากภาษาละตินว่า mores ซึ่งหมายถึงวิธีการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ ดังนั้น morality จึงมีความหมายถึงประเพณีปฏิบัติที่สังคมให้ความยอมรับ หรือหมายถึงการปรับใช้จริยธรรมในชีวิตจริงนั่นเอง

อาจจะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่าง ethics กับ morality ได้ว่า ethics หมายถึงพฤติกรรมที่สร้างขึ้นจากส่วนสมอง ส่วนศีลธรรมหมายถึงพฤติกรรมที่สร้างขึ้นจากใจที่เคารพบูชาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่ตนยกย่อง หรือหมายถึงพิธีกรรมต่างๆ ที่ตนสร้างขึ้นตามธรรมเนียมประเพณีนั่นเอง

นั่นคือ ethics หมายถึงพฤติกรรมที่ผ่านการคิดในเชิงศีลธรรมหรือปรัชญา เช่นการขบคิดปัญหาทางศีลธรรม หรือการตัดสินใจปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วยศีลธรรม เกี่ยวเนื่องกับพันธกรณีอันเราพึงปฏิบัติต่อสังคมหรือต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งที่เราควรจะต้องกระทำเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น จริยธรรมนำมาซึ่งหลักปฏิบัติที่ใครจะนำไปประพฤติตามก็ได้หรือไม่ประพฤติก็ได้ แตกต่างจากกฎหมายที่ใครไม่ประพฤติตามก็จะถูกลงโทษ

แบล็ค สตีล และบาร์นีย์² กล่าวว่า คำว่า ethics, จากคำว่า ethos ในภาษากรีก หมายถึงคุณลักษณะของบุคคล หรือลักษณะการกระทำของเขาที่ทำให้เขาเป็นคนดี จริยธรรมเป็นปรัชญาแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงศีลธรรม หรือคิดปัญหาทางศีลธรรม หรือตัดสินใจเชิงศีลธรรม เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ “ต้องทำ(เพราะเป็นหน้าที่)” หรือ “ควรทำ” เรามีพันธะอย่างไรหรือไม่ต่อเพื่อนมนุษย์ เราควรจะทำอย่างไรเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น นี่คือนสิ่งที่เราเรียกว่า “ปฏิบัติการเชิงจริยธรรม”(Doing Ethics)

แบล็ค สตีล และบาร์นีย์ ยังกล่าวต่อไปว่า Doing Ethics เป็นศิลปะในการคิดอย่างมีเหตุผลมันคือ “ศิลปะ” และ “ทักษะ” ที่เทียบได้กับงานเขียนชั้นเลิศ การถ่ายภาพยอดเยี่ยม เป็นสิ่งที่ต้องศึกษาเรียนรู้และต้องผ่านการพัฒนา ปฏิบัติการเชิงจริยธรรมคือการคิดอย่างมีเหตุผล มีหลักการ และมีความคงเส้นคงวาไม่บิด

*ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

¹หลักการจริยธรรมสื่อมวลชนในบทความนี้ ส่วนหนึ่งพัฒนาจากเอกสารประกอบการสอนวิชาจริยธรรม หนังสือพิมพ์ สำหรับนิสิตปริญญาโท ภาควิชาการหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 2540 และปรับปรุงตลอดมา

²Black, steel, Barney: Doing Ethics in Journalism, Allyn & Bacon, 1995.